

Gazdasági válság és ciklikusság a felsőoktatásban

Berács József

Budapesti Corvinus Egyetem

A gazdasági válság hatása a szervezetek
működésére és vezetésére

Tudomány napi konferencia

MTA Gazdálkodástudományi Bizottság

2012. November 20.

Témakörök

- Válság, gazdasági válság, pénzügyi válság, exportképesség válság, nemzeti iparág
- Makrogazdasági és iparági reakciók
- A ciklikusság magyarázó tényezői a felsőoktatásban
 - Egyéni, hallgatói, fogyasztói szint
 - Kormányzati
 - Intézményi alkalmazkodás, IFT
- Nemzetközi hatás, globális alkalmazkodás
- Következtetések

Válság, gazdasági válság, pénzügyi válság, exportképesség válság, nemzeti iparág

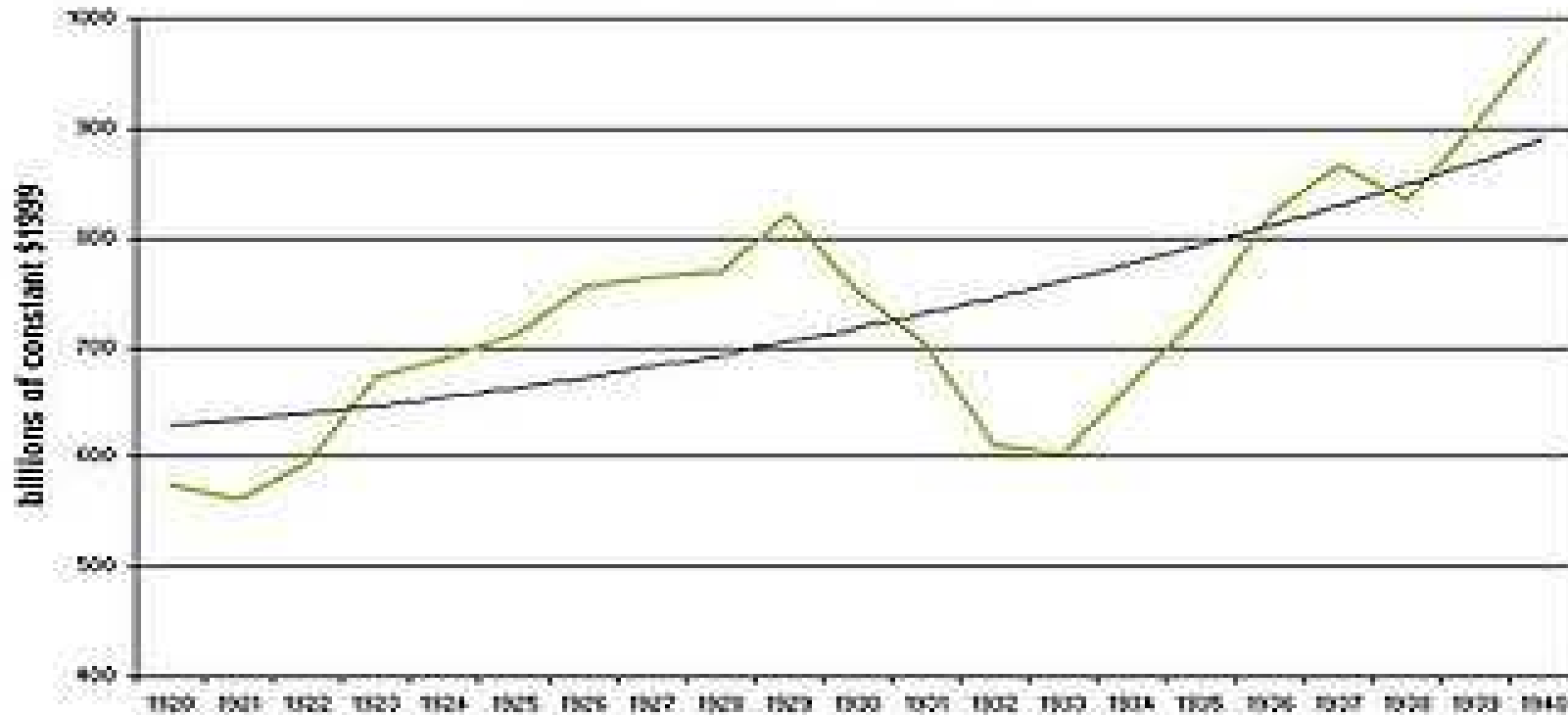
- Iparágak (textilipar, elektronika) eltűnése a politikai rendszerváltás után
- A nemzeti légitársaság, a MALÉV eltűnése egy éjszaka – 10 év vajúdás után
- A nemzeti vasúttársaság, MÁV.....
- A nemzeti felsőoktatás.....
- A marketing rövidlátás magyarázatai
 - Beépített infrastruktúra
 - Szolgáltató szektor helyhez kötöttsége
 - Fogyasztók, vásárlók alacsony mobilitási képessége

Gazdasági válság, recesszió, üzleti ciklus

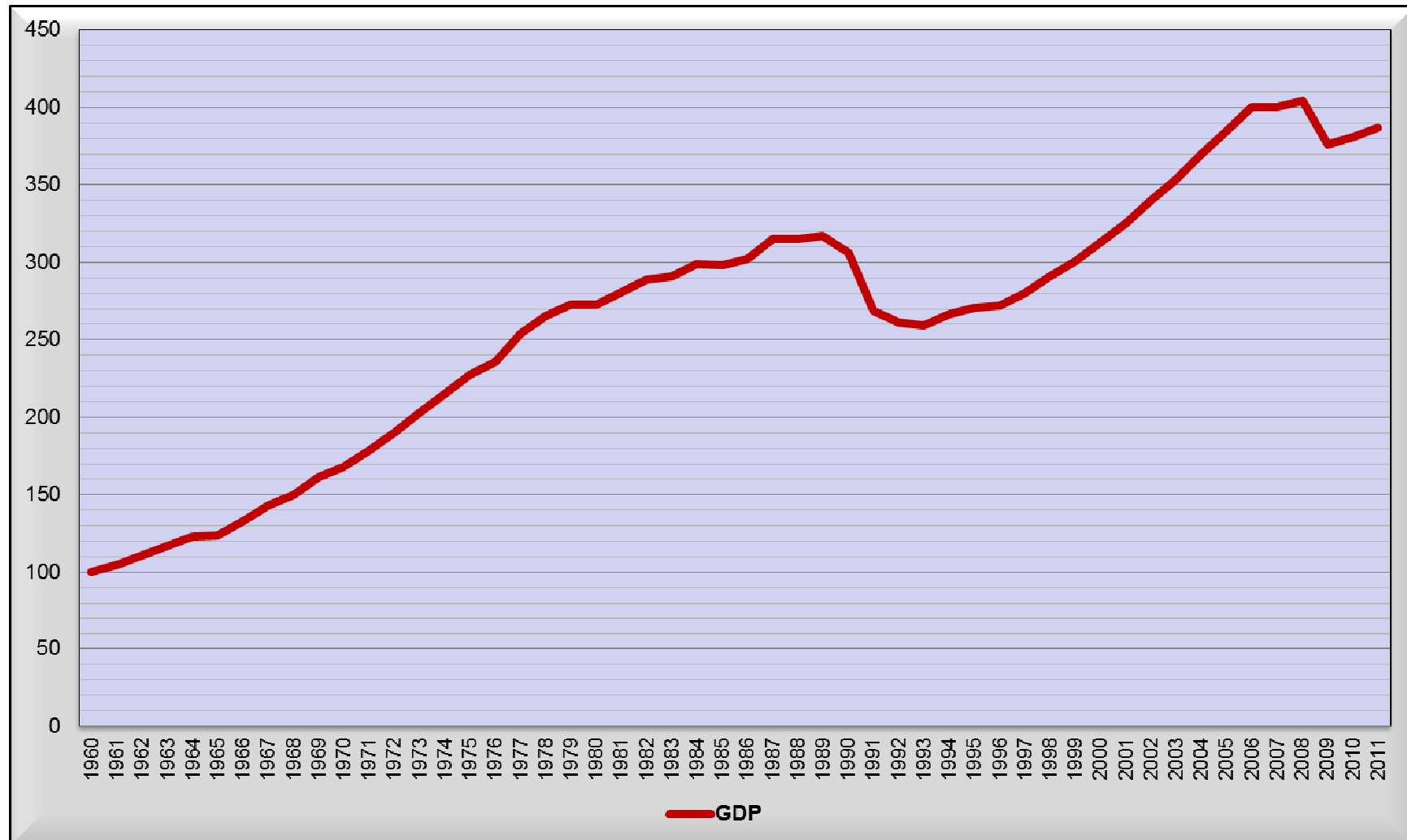
- A **recesszió** közgazdasági fogalom, az üzleti ciklusnak a gazdasági aktivitás visszaesésével jellemezhető része, a legelterjedtebben használt meghatározás szerint a bruttó hazai termék (GDP) csökkenése (vagy gyakori más megfogalmazásban negatív növekedése) legalább két egymást követő negyedévben az előző negyedévhez viszonyítva. Wikipédia
- **Üzleti ciklus:** a gazdasági tevékenység nemzeti jövedelem/kibocsátás ingadozása, fellendülési és visszaesési szakaszok váltakozása

A nagy gazdasági világválság hatása az USA GDP-jére 1999-es \$ árakon

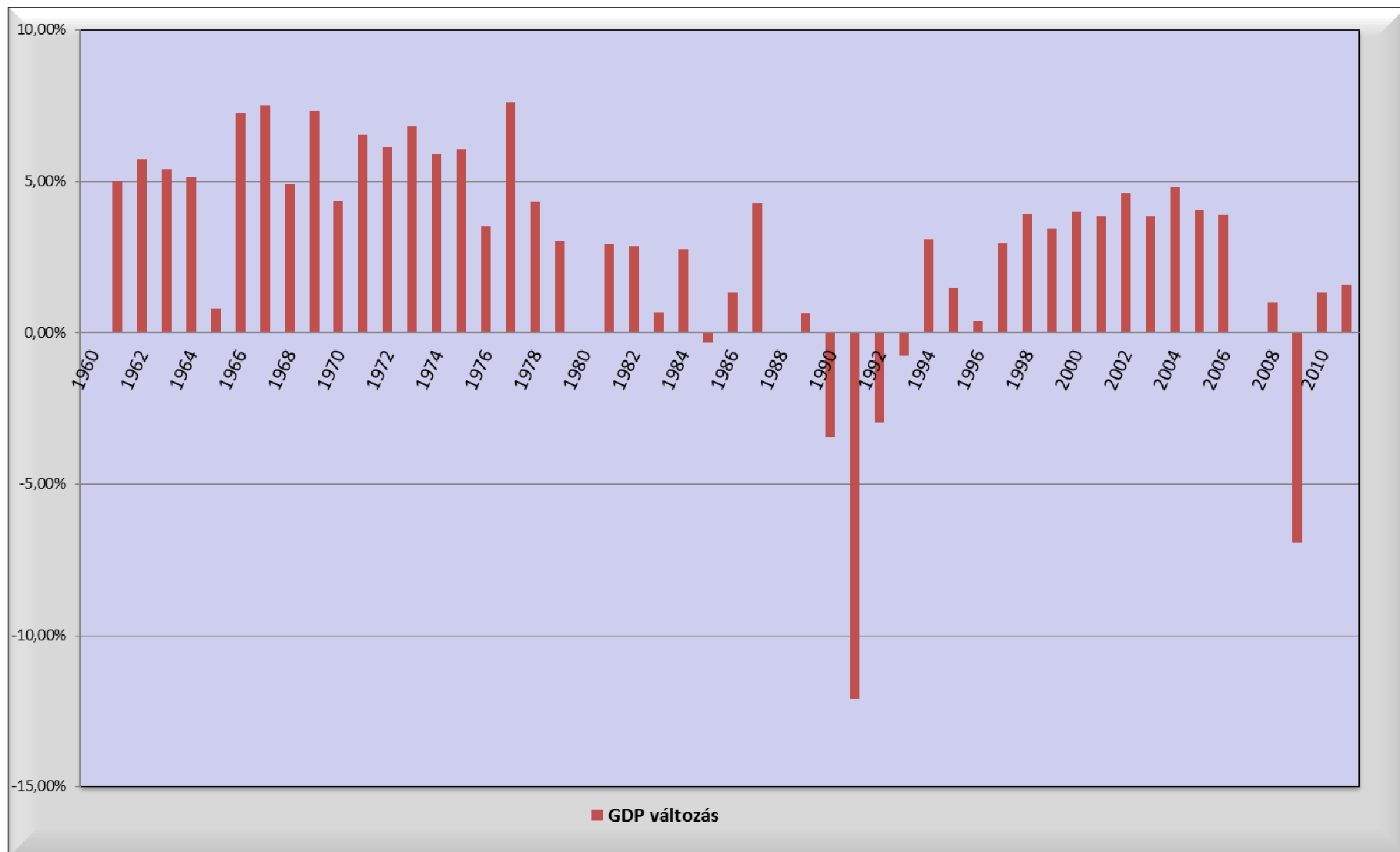
GDP 1920-1940

A GDP alakulása 1960-2010, Magyarország

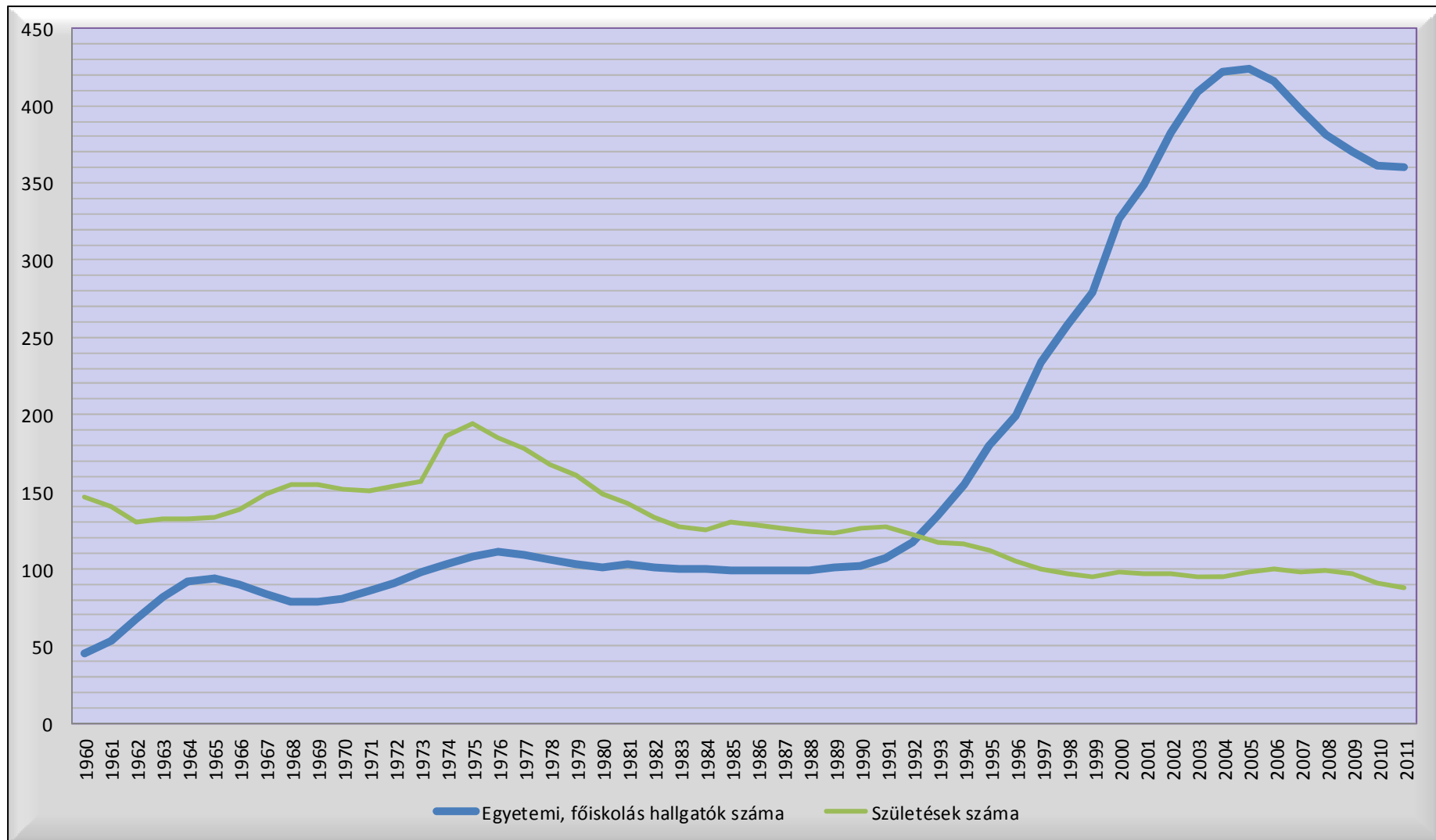
A GDP éves változása, 1960-2011

A hallgatók számát befolyásoló tényezők

- Születések száma, érintett korosztály nagysága
- Felsőoktatásba belépők aránya az érintett korosztályban: elit - tömegképzés
- Finanszírozás: állam – magán
- Felsőoktatás mint az emberi tőkébe fektetett beruházás megtérülési rátái: egyén, társadalom, állam, vállalat

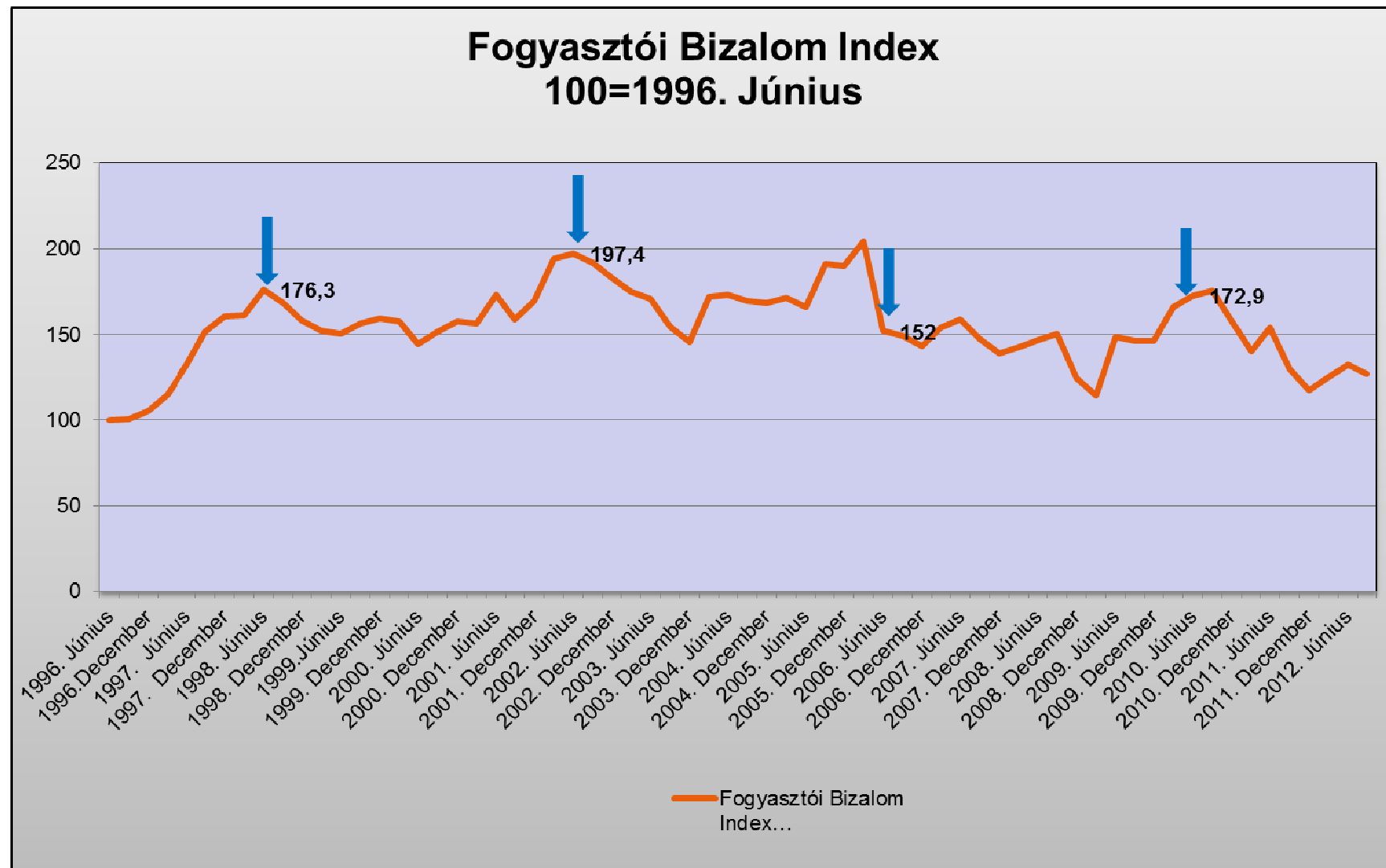
Születések és a felsőoktatási hallgatók számának alakulása

A hallgatók számát befolyásoló egyéni tényezők

- **Megtérülési ráta** változása **képzési szintenként**, programonként, nemenként
- Családi költségvetési korlát
- Családi költségvetés **alternatív lehetőségei**
 - Lakásvásárlás
 - Gépkocsi vásárlás
 - Tartós fogyasztási cikkek, utazás
- **Fogyasztói Bizalom**

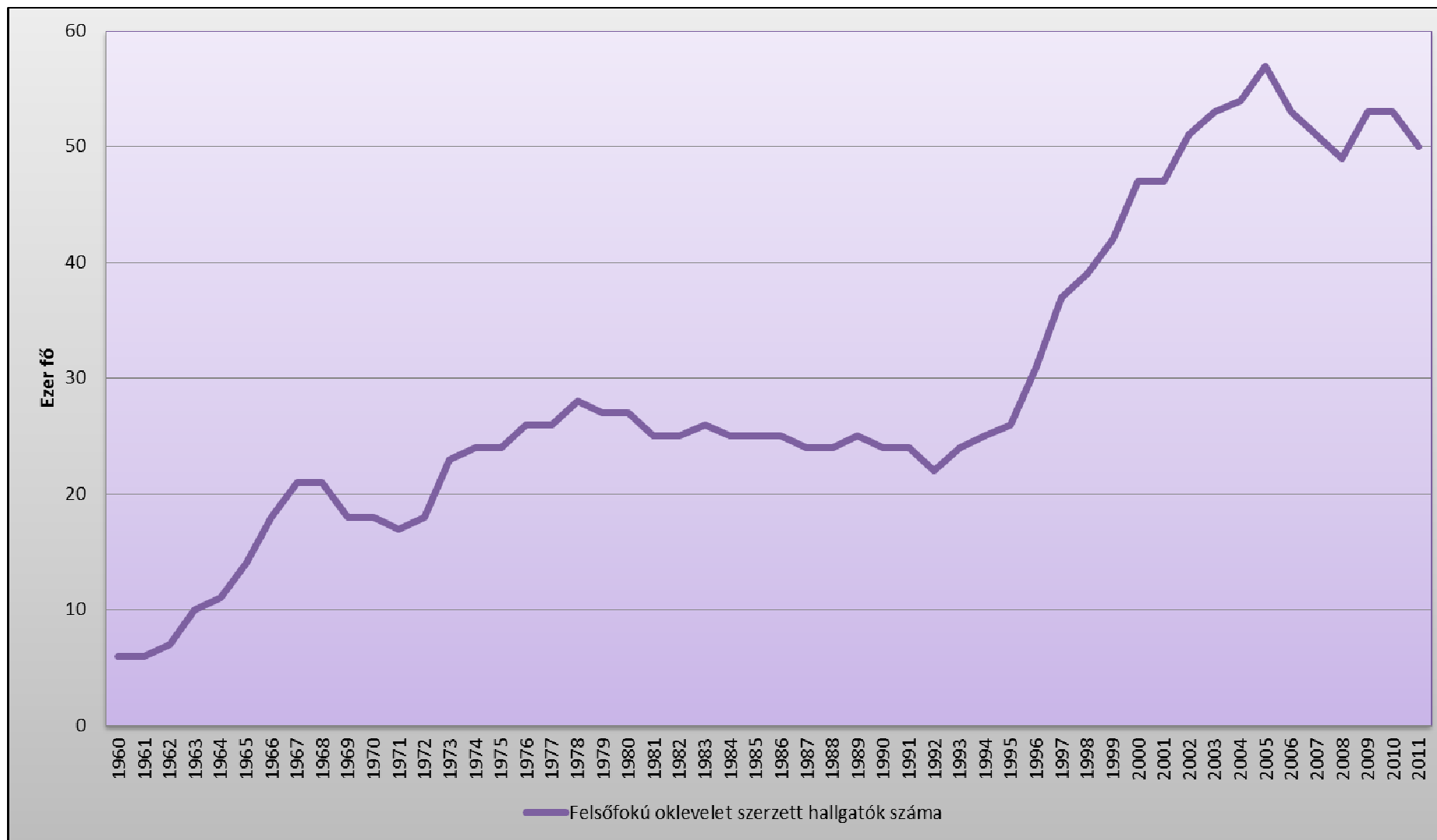
Fogyasztói Bizalom Index

Hallgatók számát befolyásoló kormányzati tényezők

- **Költségvetési** helyzet
- Felzárkózás a **diplomások arányát** illetően
- Finanszírozási rendszer alapelvei
- Globális versenyben való helytállás:
 - Nemzetközi versenyképesség, rangsorok
 - **Külkereskedelmi egyenleg** a felsőoktatásban
- Erőltetett vagy harmonikus növekedés
 - Beruházások PPP konstrukcióban

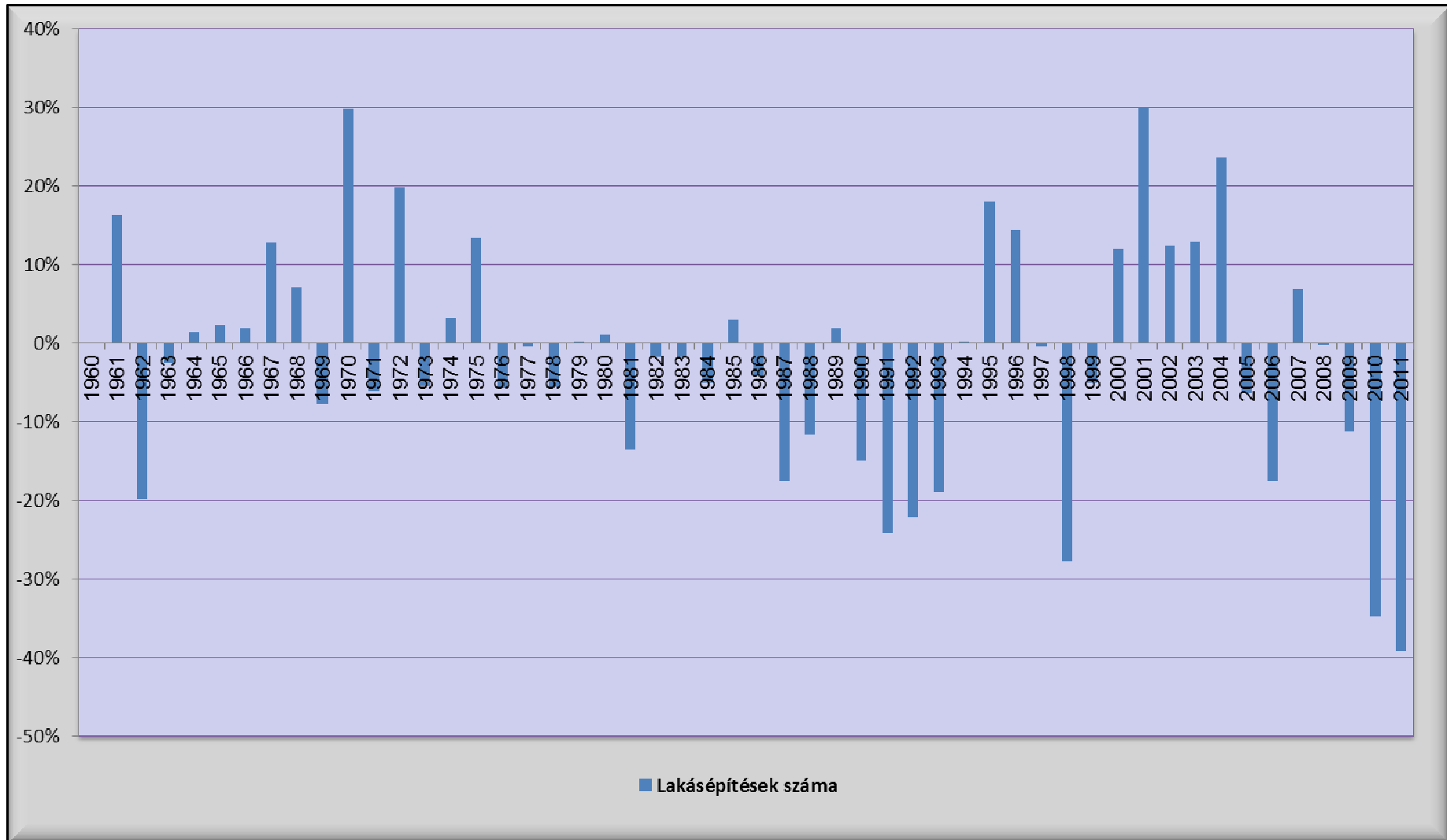
Évente kibocsátott diplomák száma

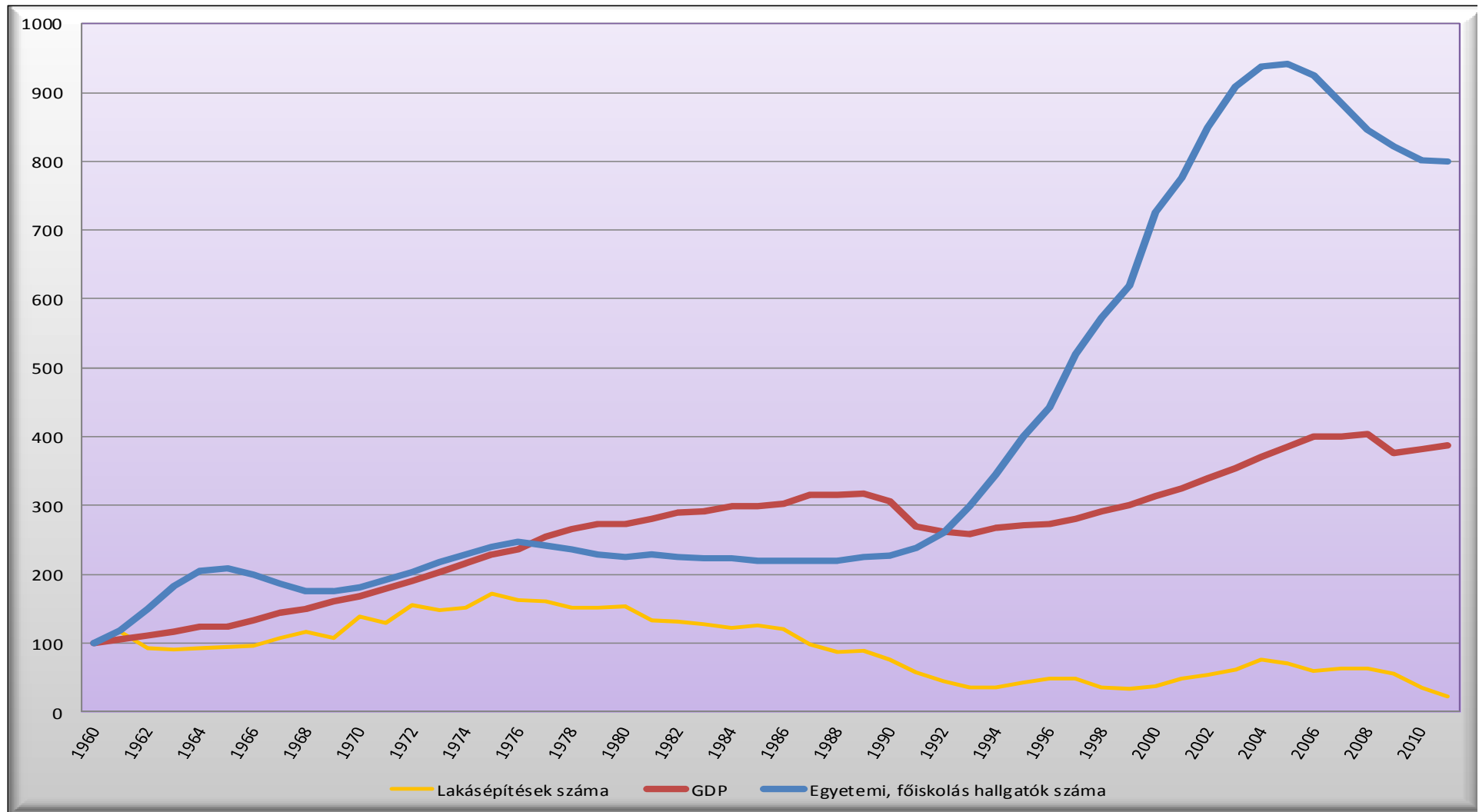
Felsőoktatás finanszírozás tanulságai és stratégiája (Barr:2004)

- A központi tervezés ideje lejárt
- A diplomásoknak részt kell vállalniuk a felsőoktatás költségeiből
- Jól megtervezett **diák-hitelrendszer**
 - Jövedelemarányos törlesztés
 - Racionális kamatláb
 - A tandíj és a megélhetési költségek fedezése
- Az állam és a piac egyensúlya
- **Általános finanszírozási stratégia:**
 - Változó díjak, árak
 - Jól tervezett hitelprogram
 - Hozzáférés elősegítése, **méltányossági elv**

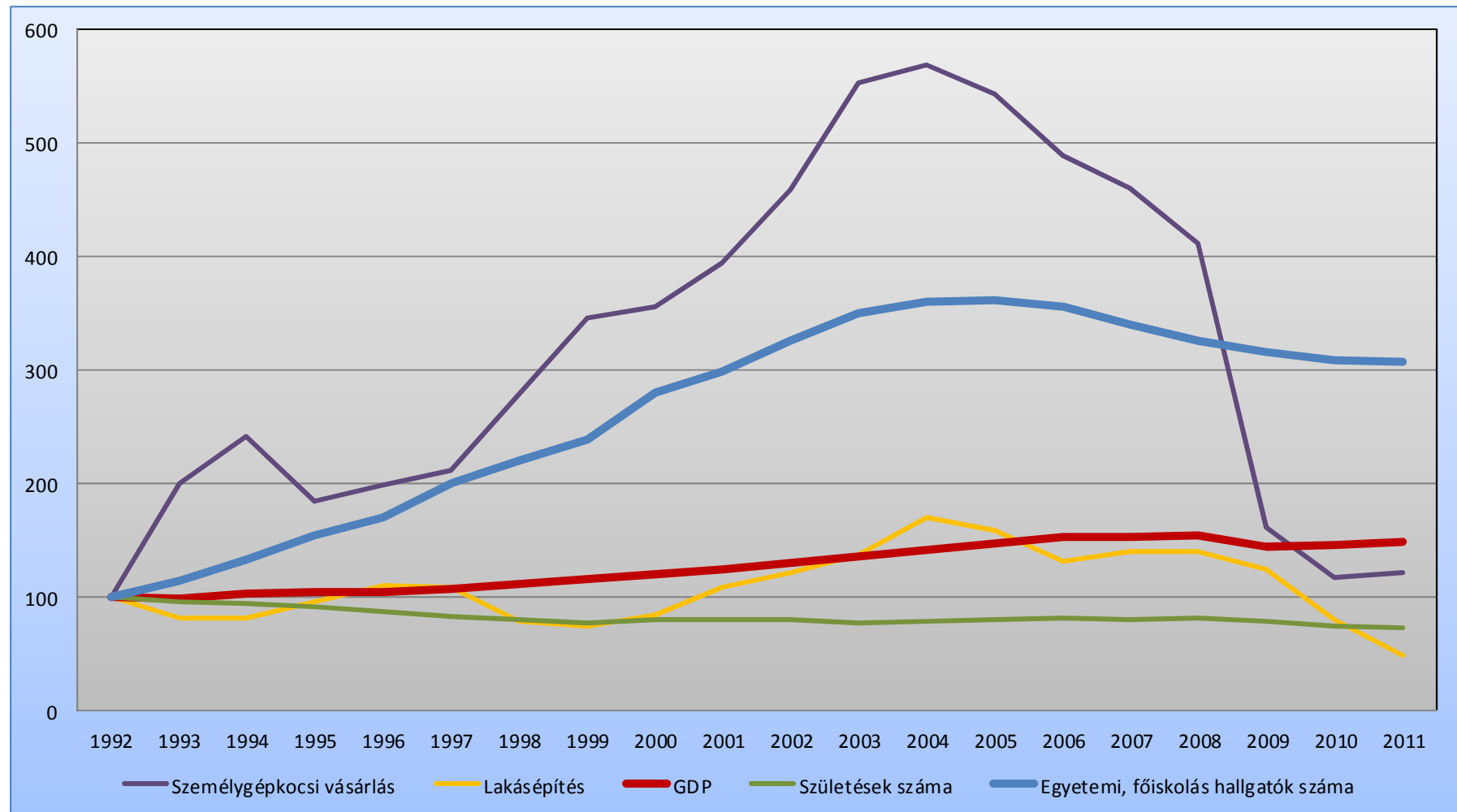
A lakásépítések számának éves változása, 1960-2011

GDP, lakásépítés, felsőoktatási hallgatók számának változása

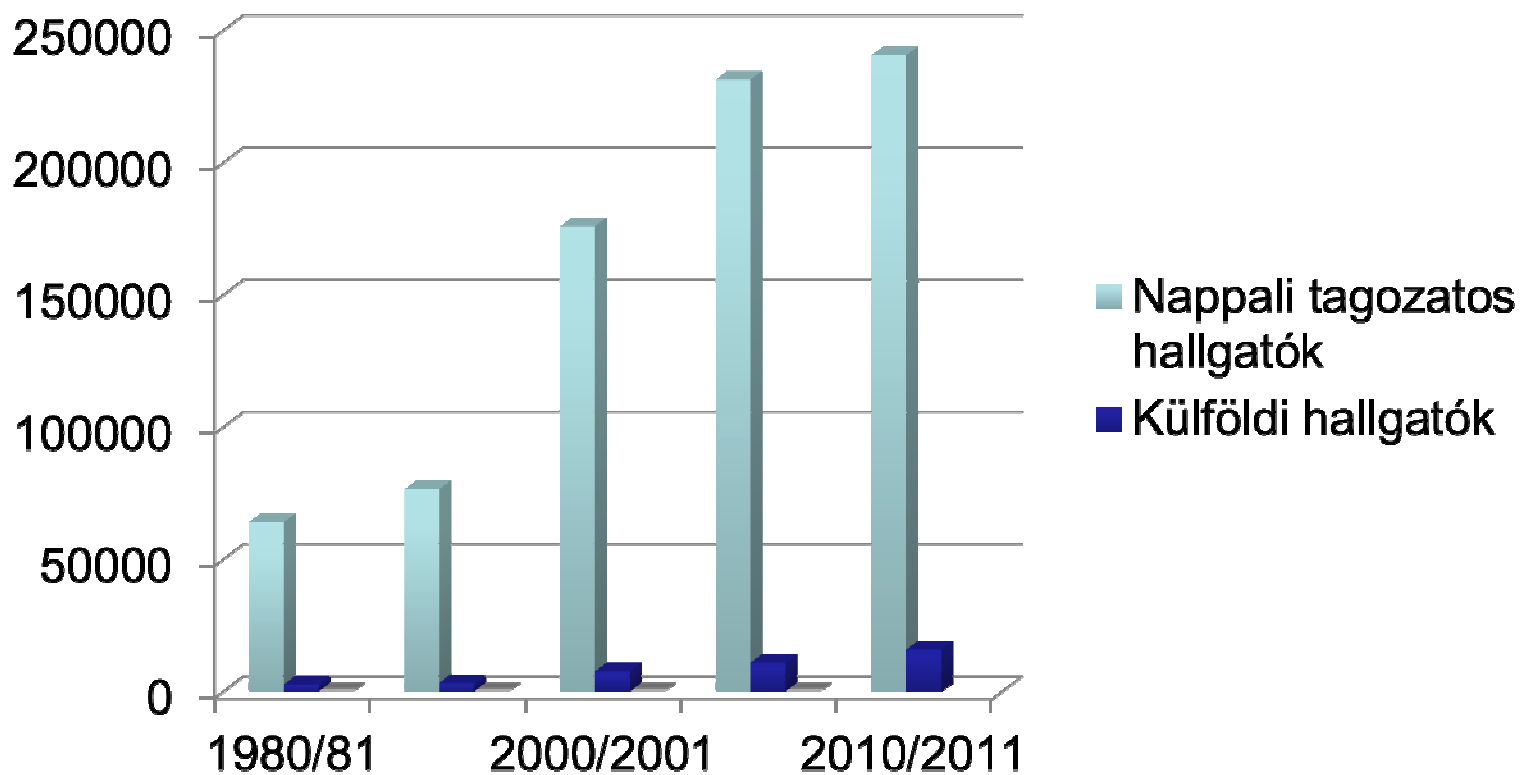
GDP, lakásépítés, forgalomba helyezett gépjárművek, születések, felsőoktatási hallgatók számának változása, 1992-

Hallgatók számát befolyásoló intézményi tényezők (IFT)

- **Önfenntartó felsőoktatás:** saját bevételek
- Méretgazdaságosság, optimális méret
- **Irányítási rendszer,** tulajdonosi magatartás
- Törvényi, szabályozási háttér
- **Képzési területek** sajátosságai, karok
- Stratégiai szövetségek, pólusok
- Regionális beágyazottság: vállalati kapcsolatok
- **Nemzetközi beágyazottság**
 - K+F+I+ (M) publikációk: Web of Science, hatás
 - Külföldi hallgatók: reguláris, részképzés, fizetős

Nappali tagozatos és külföldi hallgatók száma (2010-ben 6,6%)

Következtetések

- Felsőoktatásban is **vannak ciklusok**
- A ciklusok generálásában döntően makroszintű változások játszottak szerepet
 - Demográfia, születések száma
 - **Diplomások arányának** erőltetett növelése
- A globális világ nemzetközi versenyképességet követel, piaci szempontok előretörése
 - **Megtérülési ráták** a külföldi elhelyezkedésnél
 - Felsőoktatás mint támogatott iparág: húzó ágazat
 - Felsőoktatási intézmények **piacosítása**
 - Elvesztegetett 10 esztendő: törvényhozási és döntési bizonytalanság